În oglinda documentelor.

DEȘTEPTAREA MOLDOVENILOR DE PESTE NISTRU

(Sfîrșit. Vezi începutul în nr. nr. 187, 188, 189, 190, 191).

Cum peste Nistru nu s-a deschis pînă acum nici o școală moldovenească, delegații de la Chișinău, dau 20 de Abecedare a doamnei învățătoare **Bejan,** care a fost astă vară la cursurile din Chișinău, cu îndatorirea de a deschide îndată după sărbători școala moldovenească în satul **Malavata.**

Dă Doamne ceas bun, și întărește puterile celor ce vor osteni pentru școala moldovenească de peste Nistru!

ȘEDINȚA A DOUA

Deschizîndu-se ședința se pune la dezbatere chestiunea bisericească (voprosul pentru biserici), despre care vorbește pe larg și frumos, însuși președintele Bulat. Se cere naționalizarea bisericii. Un țăran cere ca slujba bisericească să fie na russcom i na moldavscom iaziche, adecă și pe limba rusească și pe cea moldovenească, pentru ca să înțeleagă și Rușii ce spune preotul. Se aduc cu unanimitate aceste hotăriri:

1. În bisericele din satele moldovenești slujba să se facă în limba moldovenească.

2. Cuvîntul (beseada) să se spună tot în limba norodului.

3. Să se înființeze de către dascăli sau de către învățători, coruri de copii în fiecare sat.

4. În seminariul duhovnicesc ucenicii moldoveni să fie învățați în limba moldovenească.

5. Pentru moldoveni să se însemneze un arhiereu moldovan, care să povățuiască cu dragoste pe credincioșii norodului nostru.

CHESTIUNEA JUDECATOREASCA

Urmează la desbatere **voprosu pentru suduri** (chestiunea judecatorească). Raportor (doclenii și se sfătuiau împreună cum să ia pielea de pe spinarea bietului Moldovan. Apoi se puneau să ne jumulească pînă ce vedeau că am rămas cu căciula roasă și cu straiele zdrențe.

De amu noi vrem să ne avem pe la suduri oamenii de ai noștri, Moldoveni cu durere de inimă pentru noi, cari să ne scoată dreptatea noastră fără de nici o plată.

După oarecari desbateri se hotărăște:

1. Toate judecățile în părțile locuite de Moldoveni, să se facă în limba norodului, de către oameni ieșiți din sînul nostru.

2. Toate zacoanele (legile) cari se vor așeza în Ucraina să se traducă și să se tipărească și în limba moldovenească.

CHESTIUNEA SPITALELOR

Urmează **voprosul pentru boliițe.** Raportorul Bulat vorbește în cuvinte foarte mișcătoare despre suferințele trupești ale Moldovenilor, pe cari doftorii de altă limbă nu le înțeleg și nu le pot nici lecui prin urmare. După raportor, care cere ca la spitalele din părțile moldovenești, doctorii să fie moldoveni, vorbește un doctor moldovan venit de curînd de la Moscova, unde a petrecut 15 ani și unde și-a stricat bietul limba, încît îți era milă să-l asculți. Iată cam ce-a spus doctorul Mihai Litvinencu:

Am auzit vorba omului istuia. **Canecino** că pe el îl doare inima pentru norod! **Znacet,** păr-amu doftorii din Moldova ladcic) soldatul Toma Jalba, care spune următoarele:

Pîn amu oamenii proști în Rusia n-au mai văzut nici o dreptate. Ales noi, Moldovenii, eram de tot risul, căci limba noastră nu era primită nicăieri. Pentru vreo pricină, trebuia să ne năimim advocați. Apoi ei se grămădeau cu **uiezdnăi** ci- o fost unu la o mie. Da e tare **vajnoie dielo** (lucru însemnat) ca **vraciul** (doctorul) să știe moldovenește, că are chip de-a **ponimoi** (înțelege) ce-i spune bolnavul. Rusu, **znaciet,** el nu poate să **ponimăiască ce** bolieznă are bolnavul. Doftorul, **znaite,** el trebuie să **vozmojească** cît mai în pripă boala. **Canecino.** Să nu lăsăm norodul să se impace cu gîndul că dacă omul s-ombolnăghit, apoi așa o vrut Dumnezeu. **Nie pravda, gospoda.** Noi îl putem tămădui, dacă avem chip de-a grăi cu el în limba lui.

Hotărîrea care se aduce este:

1. Doftorii de pe la spitalele din ținuturile moldovenești să fie moldoveni, ca bolnavii să se poată înțelege cu ei.

2. În satele moldovenești mai mari să fie așezați felceri moldoveni.

Un țăran, mulțumit de aceste hotăriri, adaogă: Imeno trebuie să avem noi doftori moldoveni!

CHESTIUNEA UNUI AZIL PENTRU INVALIZI ȘI PENTRU ORFANI

Se pune apoi la dezbatere **vorposul pentru priiut,** adică pentru înființarea unui azil pe seama moldovenilor invalizi pe urma războiului, și se hotărăște ca neapărat să se înființeze un astfel de așezămînt, care să aline multele dureri și nevoi cari au venit și pe capul Moldovenilor în acest război.

VOPROSUL PENTRU PAMINT

În chestia agrară (voprosul pentru pămînt) raportează soldatul voluntar **Dumian,** care face cunoscut adunării programul socialiștilor - democrați și al socialiștilor-revoluționari. Se hotărește ca să fie primit programul celor din urmă în înțelesul că: tot pămîntul se va lua de la proprietari și de la țărani și se va împărți frățește între toți cari îl muncesc ei înșiși. Pămîntul nu va fi proprietatea oamenilor, ci aceștia îl vor folosi numai.

MOLDOVENII DE PESTE NISTRU VOR SĂ FIE ALIPIȚI LA BASARABIA

În legătură cu aceasta a venit vorba și despre întrebarea cea mai mare a Moldovenilor de peste Nistru: vor ei să facă parte din Ucraina sau vor să se alăture la Moldova?

La întrebarea aceasta țăranii au răspuns:

Să ne soiudinim (unim) cu frații noștri din Moldova! Oamenii de la țară sunt trimiși cu aiastă vorbă, să fim cu D-voastră împreună. Cu aiasta ne așteaptă pe noi la sate!

Cum însă o întrebare mare ca aceasta nu se poate hotărî așa de ușor, adunarea a aflat de bine să nu iee deocamdată o astfel de hotărîre, ci să o amîne pînă la o adunare națională a împuterniciților tuturor satelor moldovenești din gubernia Hersonului și a Podoliei, care adunare va fi chemată în scurtă vreme.

Întrebarea odată, pusă, ea a adus în sufletele Moldovenilor o nespusă bucurie. Se vedea de pe fața tuturor că gîndul de a se vedea uniți cu frații lor, le dă aripi cerești. Sărmanii, gemînd de sute de ani sub jugul țarilor, ei au văzut ce însemnează străinul și ce poți aștepta de la el. Numai de o zi s-a deșteptat în conștiința națională și iată-i că înțeleg că viața adevărată pentru ei nu poate fi decît alături de frații lor, în Republica Moldovenească.

Cînd au văzut că întrebarea aceasta vajnică nu capătă îndată o dezlegare hotărîtă, mulți dintre ei au rămas nemulțămiți.

Un țăran din ținutul Bălții (Podolia), cerea cu stăruință: să facem acum măcar o bucățică de rezoluție ca **să ne soludinim cu Basarabia.** — dar turile, să-i ajutăm, și ei ne vor ajuta pe noi. Altfel vom ajunge iarăși în jug.

Drept răspuns, președintele Bulat spune că a luat înțelegere cu comandantul garnizoanei din Tiraspole și a statorit ca în regimentul ucrainean care se va alcătui peste puțină vreme aci, două batalioane să fie moldovenești.

Drept răspuns, președintele Bulat spune că a luat înțelegere cu comandantul garnizoanei din Tiraspole și a statorit ca în regimentul ucrainean care se va alcătui peste puțină vreme aci, două batalioane să fie moldovenești.

Asta pentru început, pe urmă ne vom face polcuri deosebite, ca să nu avem nici o legătură cu dînșii.

FOTOGRAFIEREA ADUNARII

Cu această hotărîre s-a mîntuit ședința a doua, la ceasurile 3 jum. d. a., cînd întreaga adunare a plecat la fotografiat, pentru ca să rămîie o amintire și mai puternică despre această cea dintîi adunare a Moldovenilor de pe Nistru. Toți cei din față, cu steagul național în frunte, au plecat pe ulița de căpetenie a tîrgului. Lumea străină se uita mirată la acest steag, de care nu mai văzuse pînă acum, și se întreba: ce e asta? cine-s aceștia?

Cine-s aceștia? O să se vadă cine sunt ei, mîine-poimîine, cînd școala națională îi va deștepta la deplina cunoștință a ființei lor, cînd armata moldovenească va trezi în ei vechea vitejie strămoșească. — atunci va vedea lumea întreagă cine sunt acești moldoveni și ce crimă strigătoare la cer au săvîrșit dușmanii neamului nostru, ținîndu-i sute de ani în întuneric.

Adunarea aceasta a fost una dintre cele mai frumoase adunări din cîte s-au ținut vreo dată la poporul nostru. De acum, drumul spre inima fraților de peste Nistru e deschis. O să urmeze alte adunări, la Ananiev, la Dubăsari, și în alte centre moldovenești, și pe urmă se va ține **marele congres național al tuturor Românilor din Ucraina,** care va avea să spuie cuvîntul hotărîtor în ce privește viața acestor frați ai noștri.

dinim cu Basarabia, — dar stăruințele lui n-au putut fi luate în seamă deocamdată, pînă cînd nu se va aduna congresul național anume pentru hotărîrea acestei trebi.

Doamne ajută!

VOPROSUL MILITAR

In ce privește treaba ostășească vorbește iarăși neobositul și înflăcăratul președinte **Bulat**, care într-o cuvîntare plină de duioșie arată greutățile pe cari avea să le îndure Moldovenii în oaste. Ei erau trimiși prin cele mai mari depărtări, ca să-și uite de țară, de casă și de părinți. Acolo erau batjocoriți și puși la cele mai grele chinuri, de ajungea să-și urască zilele. D-l Bulat a vorbit cu atîta putere despre suferințele Moldovenilor ostași, încît stoarce lacrimi din ochii ascultătorlor. La urmă propune și adunarea hotărăște într-un glas că: **de aici încolo Moldovenii să nu mai fie duși la oaste afară din ținutul lor, ei să alcătuiască aci polcuri** (regimente) moldovenești, comandate de ofițeri moldoveni.

Imputernicitul comisarului militar ucrainean, care e de față la congres, dă asigurare că Moldovenii își vor putea avea toate drepturile, căci ucrainenii, cari au suferit la fel de mult cu Moldovenii sub regimul țarist, știu ce însemnează durerile și drepturile naționale. Pînă acum și noi și voi — spunea d-sa — am tras în același jug țarist, ferecat cu fier nemțesc. Acum a sosit vremea să ne facem dreptate. Dacă vrem să ne întărim drep-

ȘEDINȚA A TREIA

In ședința a treia s-au făcut alegeri pentru niște comisiuni. La ședința aceasta delegații de la Chișinău n-au luat parte, trebuind să plece spre casă.

O VIZITA LA ARDELENII DIN TIRASPOLE

Nu puteam pleca din Tiraspole fără să-i cercetăm pe frații noștri ardeleni și bucovineni, cari de luni de zile își împlinesc aici, de bună voie, o mare datorie națională. Vizita noastră li-a făcut o mare bucurie, dar și inimile noastre au fost viu atinse de întîlnirea aceasta. Am stat acolo multă vreme de vorbă cu ei, le-am dus gazete și cărți, le-am cetit **Doine din zile de luptă** de Soricu și i-am îmbărbătat ca să nu-și piardă credința, căci dacă Dumnezeu le-a ajutat fraților din Ucraina să se vadă liberi. El ne va ajuta și nouă.

La despărțire, cu glasul tremurător de duioșie le-am zis: **la revedere în Transilvania!** Printre hohotele de plîns ale celor ce rămîneau și mai departe în țară străină, se auzea răspunsul:

Dumnezeu să v-audă! Dumnezeu s-ajute!

Cu Dumnezeu s-ajute plecăm apoi îndărăt, spre Republica Moldovenească, ducînd cu noi amintirea unor zile mari și neuitate din viața neamului nostru.

La plecare ne gîndeam: deacum Doina lui Eminescu, s-a învechit. Avem socoteli și peste Nistru!